

Z VEDECKÉHO ŽIVOTA

Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006

Prvý ročník podujatia *Literárnokritická reflexia slovenskej literatúry 2006*, ktorý organizoval Ústav slovenskej literatúry SAV v spolupráci s o. z. Lector Benevolus, mal ambíciu poskytnúť priestor na výmenu názorov a postojov týkajúcich sa problematiky najnovšej slovenskej literárnej produkcie a súhrnne odborne bilancovať úroveň umeleckých textov publikovaných vo vydavateľskom roku 2005/2006.

Napriek skutočnosti, že išlo o prvý ročník podujatia, podarilo sa nadviazať spoluprácu so skúsenými literárnymi kritikmi i s mladými literárnymi vedcami nielen zo Slovenska, ale aj zo slavistických pracovísk v Českej republike. Počas roku 2006 prebiehala príprava jednotlivých odborných príspevkov, textových analýz a hodnotení. Jadrom projektu bol diskusný workshop, ktorý sa uskutočnil 12. decembra 2006. V rámci neho účastníci prezentovali a konfrontovali základné postoje a hodnotenia literárnych diel publikovaných v uvedenom časovom rozmedzí. Podujatie prebiehalo v dvoch ústredných sekciách: v sekcii poézie a prózy.

Workshop otvorila riaditeľka Ústavu slovenskej literatúry SAV Jelena Paštéková a odovzdala slovo Vladimírovi Barboríkovi z domovského pracoviska, ktorý predniesol úvodný referát k literárnokritickej reflexii prózy publikovanej v roku 2005. Prehľadovo predstavil jednotlivé trendy slovenskej prozaickej produkcie tohto obdobia, pričom rešpektoval typologické ambície jednotlivých publikácií. V týchto intenciách vymedzil niekoľko okruhov literárnej produkcie ako „trendy literatúra“, „obrazy starého sveta“ či „knihy na vlastných nohách“. Napokon konštatoval, že ak by sme mali uviesť základnú tendenciu našej prozaickej produkcie, museli by sme pripustiť, že slovenská próza „zoskromnieva“. Na Barboríkov príspevok nadviazala Marta Součková z Katedry sloven-

skej literatúry a literárnej vedy Inštitútu slovakistiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity. Jej poznámky k dielam Ballu a Máriusa Kopcsaya zohľadňovali autorský vývin prozaikov a akcentovali druhovo-typologické hľadisko. Součková sa v súvislosti s Ballovými textami dotkla často zdanlivého protikladu intertextuality a vypäto subjektívnej výpovede, ostentatívne intímneho prežívania, ktoré nezriedka stoja vedľa seba, ale aj problematiky terapeutickú funkcie písania. V súvislosti s textom Kopcsaya upozornila na jeho publicistický až dokumentárny tón a typ postáv charakteristický skôr pre fejtóny než umeleckú prózu. Kopcsayov román *Domov* interpretovali aj ďalší referujúci, Ivana Taranenková a Pavel Matejovič z Ústavu slovenskej literatúry SAV. Ústrednou témou ich uvažovania bol motivický okruh každodennosti ako volanie po autentickosti v podobe harmonizačného gesta, ale aj ako disharmonizujúce vykresľovanie odcudzenosti a absurdity.

Prozaický blok posunula k reflexii diel ďalších autorov Dana Kršáková z Ústavu slovenskej literatúry SAV. Zamerala sa na kategóriu prítomnosti a fungovanie autobiografickej skúsenosti a pamäti v prózach Pavla Vilikovského, Jaroslavy Blažkovej a Etely Farkašovej. Uvažovala o nich v intenciách podvojnosti individuálnej pamäti ako zásobárne vnemov a ich schopnosti vybavovať a uchovávať ich a pamäti literatúry v podobe písania v mantineloch určených tradíciou. Na Kršákovu príspevok nadviazal Lubomír Machala z Katedry bohemistiky Filozofickej fakulty Univerzity Palackého referátom k posledným prózám Pavla Vilikovského. Reflektoval prozaické knihy autora vydané v rokoch 2005 a 2006 predovšetkým s ohľadom na ich väzby k predchádzajúcej tvorbe tohto autora. Dotkol sa otázok fatálneho, tragického účinku banality, ako aj noetickej problematiky v súvislosti so skepsou, využívaním žánru detektívy a otázkou poznateľnosti sveta. Radoslav

Passia z Kabinetu slovakistiky Ústavu slavistických a východoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej sa venoval prózam Petra Bilého *Démon svätosti a Vzburá anjelov*, pričom pripomenul komplikovanú sféru axiológie a naznačil súvislosť Bilého próz s blasfémiami Agdu Bavi Paina a Martina Kasardu. Karol Csiba z Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave sa podujal odhaliť naratívnu štruktúru v próze Jána Johanidesa *Hmla na našej trpezlivosti*, zodpovedajúcu vzťahu medzi minulými udalosťami a fikciou. Konštatoval, že pokus definovať charakter vnútorného konfliktu sa v Johanidesovej tvorbe objavuje v podobe postupného odkrývania navracajúcich sa tráum. Prozaickú sekciu uzavrela Jana Pácalová z Ústavu slovenskej literatúry SAV príspevkom analyzujúcim knihu Petra Glocka *Rozprávkar a Rozprávnik* ako text na rozhraní fikcie a literatúry faktu. Na pozadí danej knihy sa zamerala na premeny biografického žánru v súčasnej literatúre, analyzovala stratégie autora, naratívne postupy a štýl, no dotkla sa aj problému jej výtvarnej realizácie, redakčnej koncepcie a ich vplyvu na cieľového percipienta.

Sekciu reflektujúcu pôvodnú poéziu otvorila Ľubica Somolayová z Ústavu slovenskej literatúry SAV úvodným referátom v podobe selektívneho prehľadu slovenskej poézie publikovanej v roku 2005. Predstavila vybrané diela slovenskej básnickej produkcie bez stanovenia jednoznačných kritérií hodnotenia, hodnotových či estetických rámcov, ku ktorým by bolo možné dané texty prikladať, ale s rešpektovaním typologických ambícií jednotlivých básnických kníh. Konštatovala neadekvátnosť požiadavky radikálnej inovácie, zmeny poetiky či paradigmy a zdôraznila potrebu sofistikovaného, dômyselného narábania s už objavenými básnickými stratégiami a postupmi. Jaroslav Šrank z Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského predniesol príspevok s názvom Existenciálna kríza ako básnický produktívna situácia (Poznámky k debutu M. Veselkovej Najzvláštnejšie je neľúbiť ťa). Veselkovej debut skúmal ana-

lyticko-interpretácie so zameraním na jeho motivicko-tematické a jazykovo-štylistické parametre. Všimol si špecifiká autorkinho rukopisu s dôrazom na vybrané významotvorné stratégie (psychosomatická metafora) a ťažiskové sémantické okruhy. Michal Jareš z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR si pre svoju analýzu vybral básnickú knihu Kataríny Kucbelovej *Šport*. Položil otázku, či motto nie je tým najhlavnejším, čo zbierku (skladbu) tvorí. Poetickú sekciu uzatvorili dva príspevky k poetike Erika Grocha. Pavol Markovič z Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy Inštitútu slovakistiky, všeobecnej jazykovedy a masmediálnych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity sa v príspevku Škrtenie prívlastkov okolo pojmu údiv zaoberal dynamikou básnického postoja na podklade zbierky Erika Grocha *Druhá naivita*. Ako nosný (básnický) postoj autora identifikoval údiv a polemizoval s jeho tradične kresťanskou interpretáciou zdôraznením možných antických či všeobecne racionalistických, univerzálnych inšpirácií takehoto postoja. Uvažoval, do akej miery sú básnický postoj a z neho vyplývajúca (ne)autenticita a postupne aj estetická účinnosť závislé od ideológem. *Druhou naivitou* sa zaoberala aj Edita Prihodová z Katedry slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Pokúsila sa usúvzťažniť ju s predchádzajúcou tvorbou autora a zároveň interpretovať básne v novom kontexte, prípadne v niektorých prípadoch aj so zmenenými, dopracovanými detailmi.

V diskusiách po každom z príspevkov, ako aj v záverečnom zhrnutí a pokuse bilancovať slovenskú literárnu tvorbu publikovanú v rokoch 2005 a 2006 boli načrtnuté nielen možné perspektívy literárnej produkcie, ale aj perspektívy jej literárnokritickej reflexie. Projekt bol primárne zameraný na analyzovanie a hodnotenie umeleckých textov publikovaných vo vydavateľskom roku 2006, teda na konfrontáciu a výmenu názorov a postojov slovenských literárnych kritikov, na rozvíjanie tvorivej spolupráce odborníkov z rozmanitých špecializovaných akademických, vedeckých a kultúrnych pracovísk.

Podujatie *Literárno-kritická reflexia slovenskej literatúry 2006* sa uskutočnilo ako prvý ročník projektu s ambíciou vytvoriť dlhodobú platformu bilančného literárnokritického uvažovania, ktorá by pravidelne poskytovala reflexiu najnovšej literárnej produkcie. I keď ide o perspektívny zámer usporiadateľov, výsledky prvého ročníka ukázali, že sa ním podarilo vytvoriť priestor pre komplexné ročné odborné bilancovanie slovenskej literárnej tvorby, ktoré u nás doposiaľ absentovalo.

Lubica Somolayová

Cudzie, iné, exotické v českej kultúre 19. storočia

Jedným z najprestížnejších interdisciplinárnych podujatí v českom vedeckom priestore sú tzv. plzenské sympóziá venované problematike 19. storočia. Za tému ostatného, už dvadsiateho siedmeho ročníka zvolil organizátor Ústav pro českou literaturu AV ČR aspekty cudzieho, iného a exotického v českej kultúre tohto obdobia.

Podujatie sa tradične uskutočnilo v priestoroch Smetanovej siene Študijnej a vedeckej knižnice Plzenského kraja 22. až 24. februára 2007 ako súčasť Smetanovských dní. Otvorila ho vernisáž výstavy *Dalekých zemí volání... aneb jak naši předkové cestovali v 19. století* (scenár Ivana Horáková), ktorá súčasne predstavovala užší vstup k prvému tematickému bloku *Dálný a vzdálený* venovanému cestám okolo sveta. Historicky zameraný blok otvoril príspevok Zdeňka Hrbatu *Úvodní slovo*, v ktorom sa autor dotkol viacerých hlavných, na podujatí ďalej analyzovaných oblastí: významy slov cudzie, iné a exotické od dobového chápania determinovaného časovo-priestorovým uchopením k modernému významu, aspekty cestopisnej literatúry (spôsob písania o inom/exotickom verzus schopnosť vypovedať o inom/

exotickom, ťažisko výpovede, horizont očakávania u príjemcu, literárna verzus dokumentárna exotika), typológia ciest českých cestovateľov (talianske cesty za kultúrou verzus ruské cesty za ideami). Spôsob sprostredkovania skúseností cestovateľov českej spoločnosti v druhej polovici 19. storočia (literárna a publicistická činnosť, prednášky – masový záujem, výstavy) a osobnosti najvýznamnejších cestovateľov (E. Holub, E. S. Vráz, A. V. Frič) priblížil Vladimír Rozhoň. Hana Navrátilová a Alena Mocková predstavili kolektívny projekt databázy českých cestovateľov smerujúcich na Blízky Východ, jeho metodologické východiská a problémy. Prvé cesty Čechov okolo sveta zhodnotil Jiří Martínek. Definoval ich ako cesty spĺňajúce súčasne dve kritériá: prechod všetkých poludníkov a prekonanie vzdialenosti väčšej ako 20 000 km, čím vymedzil okruh prvých cestovateľov (F. W. Sieber v rokoch 1822 – 1824, L. K. Schmarda v rokoch 1853 – 1857 a E. Preis v rokoch 1851 – 1862). Na cestopisy ako dôležitú súčasť koloniálneho diskurzu upozornil Tomáš Winter. V príspevku veľavravne nazvanom „*Tu šklebili se ohybné figury lidské*“ priblížil charakteristiku mimoeurópskych kultúr v českých cestopisoch 19. storočia a spôsoby vnímania týchto kultúr cestovateľmi (E. Holub a jeho potreba skultúrniť/scivilizovať domorodcov verzus W. Němec a jeho vnímanie orientu ako raja zmyslovej rozkoše). Filip Suchomel v príspevku *Evropští fotografové v Japonsku v 19. století* priblížil fotografiu ako médium kultúrneho kontaktu západného sveta s Japonskom. Upozornil na skutočnosť, že zakladateľmi fotografických ateliérov v Japonsku boli Európania. Cestami J. Wünsch, J. Štolbu a J. Guth-Jarkovského na sever Európy sa zaoberal Zdeněk Hojda. V súvislosti s ich cestopisnými dielami vymedzil tri zdroje exotiky: kontakt s Laponcami a krajinou ako zásadne odlišnými českému obyvateľstvu a prostrediu a útrapy z cestovania. V intenciách individuálnej kultúrno-historickej reflexie navštívených oblastí zdôraznil Hojda záujem cestovateľov buď o minulosť usadlíkov, alebo prežívanie nostalgie za zmiznutými Slovanmi. Reflexiou Írska